

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ІНТЕГРОВАНОГО ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ НА ОСНОВІ АКТИВІЗАЦІЇ АГЛОМЕРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

МЕЛЬНИК Мар'яна¹, ЛЕЩУХ Ірина²

¹ ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»

<https://orcid.org/0000-0001-8869-8666>

e-mail: mar.melnyk@gmail.com

² ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»

<https://orcid.org/0000-0002-3860-0728>

e-mail: ira_leschukh@ukr.net

У статті здійснено аналіз стратегічних пріоритетів інтегрованого просторового розвитку на основі активізації агломераційних процесів. Описано ключові проблеми, що стримують соціально-економічний розвиток регіонів і держави загалом, а також послаблюють інтегрованість регіональних просторів у загальноукраїнській.

Доведено, що основними напрямками формування інтегрованого економічного простору України в умовах нестабільності (в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення) є: подолання економічних диспропорцій просторового розвитку на основі когерентності та компліментарності рішень на різних рівнях управління; обґрунтування підходів та механізмів стимулювання просторово інтегрованого економічного розвитку України; уточнення та розробка нових пріоритетів смарт-спеціалізації територій на основі пріоритетів просторово інтегрованого економічного розвитку громад, регіонів та країни у період війни та повоєнного відновлення; обґрунтування ефективних форм просторової інтеграції в соціально-економічному аспекті, враховуючи як територіально-орієнтований (функціональні типи територій), так і безпековий (рівень відносної безпеки щодо воєнних ризиків – наближеність до зони бойових дій під час війни, наближеність до кордону з країною-агресором у повоєнний період) підходи.

Акцентовано на важливості агломерацій в процесі інтеграції просторового розвитку, зважаючи на її потенціал щодо синхронізованого розвитку суміжних територіальних громад. Наголошено на важливості та актуальності: (1) створення та використання в межах агломерації спільної системи планування території, економічного розвитку, культури та туризму, організації громадського транспорту, охорони громадського порядку, системи комунальної інфраструктури (водопостачання, каналізації, поводження з відходами); (2) наукового обґрунтування механізмів застосування когерентного підходу розробки стратегій територіальних громад, комплексних планів їх просторового розвитку і власне Стратегії розвитку агломерації; (3) узгодження стратегічного і просторового планування.

Ключові слова: агломерація, регіональний розвиток, регіональна економіка, інтеграція, інтегрований простір

<https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-23>

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню ролі агломерацій у стимулюванні просторово інтегрованого соціально-економічного розвитку регіонів та держави загалом завжди приділялося чимало уваги як зарубіжних, так і вітчизняних (зокрема, економістів – А. Дудник [1], О. Павлов [2], Т. Стещенко [3] та ін., та географів – О. Дронова [4], К. Кравченко [5], А. Степаненко [6] та ін.) учених.

Чималим є науковий доробок у сфері дослідження агломераційних процесів науковців ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» [7-9]. Водночас питання щодо розв'язання проблем управління агломераціями як інструментом формування інтегрованого просторового розвитку в умовах війни та повоєнного відновлення в наукових публікаціях висвітлені недостатньо.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є аналіз стратегічних пріоритетів інтегрованого просторового розвитку на основі активізації агломераційних процесів. Для дослідження використано наступні наукові методи: індукції та дедукції, порівняння, систематизації та узагальнення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні стратегічні пріоритети інтегрованого просторового розвитку закладені в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, відповідно до якої стратегічна мета державної регіональної політики до 2027 року консолідується на основі трьох стратегічних цілей: 1) формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах; 2) підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; 3) розбудова ефективного багаторівневого врядування. А першим пріоритетом регіонального розвитку визначено «розвиток економічної, інфраструктурної, соціально-культурної зв'язаності та інтегрованості на національному, регіональному та місцевому рівні».

Сьогоднішні глобальні та загальнодержавні виклики, пов'язані з війною, зумовили низку проблем, що стримують соціально-економічний розвиток регіонів і держави в цілому. Зокрема, слабка інтегрованість регіональних просторів у загальноукраїнський характеризується [10]:

- подальшим зростанням асиметрії у рівнях розвитку регіонів та територій;
- моноцентричністю економічного зростання;
- обмеженим зв'язком між територіями, що пояснюється застарілістю та зношеністю інфраструктури, насамперед дорожньо-транспортної;
- нерівномірністю доступу до якісних послуг, суттєвим відставанням рівня життя більшої частини населення слаборозвинених територій (сільські малозаселені території, гірські території, монофункціональні міста тощо) від рівня життя міського населення;
- низьким рівнем платоспроможності населення, трудових доходів та бідністю серед працюючих;
- погіршенням стану навколишнього природного середовища, виснаженням природних ресурсів, нераціональним використанням територій, втратою біорізноманіття;
- хаотичною забудовою історичних населених місць, територій об'єктів всесвітньої спадщини, пам'яток культурної спадщини та історико-культурних заповідників, що призводить до неминучих втрат історико-культурного потенціалу та незбалансованого розвитку населених місць;
- зруйнованою економікою та інфраструктурою, накопиченням екологічних проблем, формуванням іміджу території «бойових дій» на Сході та Півдні України, що призвело до нівелювання інвестиційної привабливості територій;
- переважаністю інфраструктури агломерацій, незадовільним станом житлово-комунальної сфери та загостренням екологічних проблем у містах;
- нереалізованим транзитним потенціалом окремих регіонів;
- низьким рівнем міжрегіональної співпраці;
- неефективним використанням потенціалу прибережних територій, незадовільним екологічним станом у басейнах Чорного та Азовського морів;
- значними міжрегіональними відмінностями у сприйнятті громадянами векторів внутрішньої і зовнішньої політики.

Для громад і регіонів, які знаходяться в тилу в умовах війни, при обґрунтуванні інструментів і заходів щодо стимулювання розвитку різних форм просторової інтеграції слід враховувати нові виклики і можливості, які пов'язані зі: зростанням мобільності ринку праці та диверсифікації професійно-кваліфікаційної пропозиції внаслідок значного припливу ВПО; секторальною диверсифікацією економіки регіону внаслідок релокації підприємств; розширенням можливостей для міжнародних контактів завдяки спрощенню доступу до європейських ринків, активізації підтримки України у різних сферах, а в перспективі – нагоди залучення до європейських програм та передвступних фондів ЄС; модифікацією структури та формуванням додаткового попиту – на потреби оборони, відбудову, вирішення гуманітарних питань [11].

Формування інтегрованого економічного простору України в умовах нестабільності (в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення) вимагає обґрунтування механізмів та інструментарію реалізації державної та регіональної політики в розрізі наступних пріоритетних напрямів:

1) подолання економічних диспропорцій просторового розвитку на основі когерентності та компліментарності рішень на загальнодержавному, регіональному та локальному рівнях в сфері підвищення економічної спроможності громад, регіонів і функціональних типів територій, з врахуванням сучасних викликів у соціально-економічній, оборонній і безпековій сферах та необхідності оновлення стратегічних пріоритетів просторового розвитку;

2) обґрунтування підходів та механізмів стимулювання просторово інтегрованого економічного розвитку України, враховуючи пріоритети: просторової оптимальності; економічної інтегрованості і соціальної згуртованості; нарощення, збереження і ефективного використання економічного потенціалу та конкурентних переваг громад, регіонів та країни; формування збалансованого просторового розвитку загалом;

3) уточнення та розробка нових пріоритетів смарт-спеціалізації територій на основі пріоритетів просторово інтегрованого економічного розвитку громад, регіонів та країни у період війни та повоєнного відновлення з метою максимально ефективного використання наявного і формування нового інтеграційного потенціалу і можливостей різних територіально-суспільних систем;

4) обґрунтування ефективних форм просторової інтеграції в соціально- економічному аспекті, враховуючи як територіально-орієнтований (функціональні типи територій), так і безпековий (рівень відносної безпеки щодо воєнних ризиків – наближеність до зони бойових дій під час війни, наближеність до кордону з країною-агресором у повоєнний період) підходи. Тобто в умовах війни та повоєнного відновлення при обґрунтуванні ефективних форм просторової інтеграції мають розв'язуватись нові проблеми і виклики, які спричинені війною і вони мають бути диференційовані за типами територій. При цьому територіально диверсифікований підхід формування інтегрованого економічного простору України вимагатиме і диференціації механізмів, інструментів і заходів щодо стимулювання розвитку різних форм просторової інтеграції в системі заходів відбудови і стратегічної трансформації розвитку для різних типів територій.

Територіальний (за функціональними типами територій) підхід формування інтегрованого економічного простору України має стосуватись обґрунтування як ефективних форм просторової інтеграції в соціально- економічному аспекті, так і щодо диференційованих механізмів, інструментів і заходів щодо їх стимулювання розвитку. Пріоритет комплексного територіального підходу реалізації державної регіональної політики закладений в основі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. [10]. Такий підхід передбачає, що об'єктом у рамках регіональної політики є територія, яка характеризується специфічним набором соціальних, просторових, екологічних та економічних особливостей. При цьому передбачається, що заходи щодо реалізації державної регіональної політики спрямовуватимуться на підтримку потенційних центрів економічного зростання, а особливі механізми та інструменти державної підтримки застосовуватимуться залежно від типу території та на основі використання потенціалу основних активів регіону / території як умови надання фінансової підтримки з Державного бюджету.

Стратегія визначає типи територій, що потребують особливої уваги з боку держави й застосування спеціальних механізмів та інструментів стимулювання їх розвитку, серед яких: агломерації, великі, середні, малі, монофункціональні міста, сільські території у несприятливих умовах, гірські території Українських Карпат, макрорегіон «Азов-Чорноморе», зони впливу міжнародних транспортних коридорів, прикордонні регіони, прикордонні території у несприятливих умовах, тимчасово окуповані території України, природоохоронні території. При цьому застосування спеціальних механізмів та інструментів стимулювання їх розвитку має стосуватись як внутрірегіональної (внутрітериторіальної), так і міжрегіональної (міжтериторіальної) інтеграції.

Вплив повномасштабної війни суттєво трансформує стратегічні пріоритети розвитку регіонів, що вимагає уточнення і перегляду змісту механізмів та інструментів стимулювання просторово-інтегрованого розвитку на основі диференційованих безпекових підходів.

Ухваленим уже під час повномасштабної війни Законом України від 9 липня 2022 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» [12], до завдань державної регіональної політики інтегровано завдання відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України. До принципів державної регіональної політики додано принцип інтегрованого розвитку – як «поєднання галузевого та територіального підходів для розвитку територіальної громади та/або регіону, що забезпечує соціально-економічний та культурний розвиток територій». Закон уточнює перелік функціональних типів територій, які визначаються з метою запровадження органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування спеціальних механізмів та інструментів: території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами для розвитку, території сталого розвитку.

Регіональні полюси зростання (**агломерації**) розглядаються як такі, що виконують інтегруючу роль просторового розвитку України. При цьому, завданнями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. [10] передбачено територіально спрямовані (диференційовані) механізми та інструменти, серед яких, зокрема *щодо завдання за напрямом “Посилення інтегруючої ролі агломерацій та великих міст”* є:

- створення законодавчої основи функціонування та розвитку агломерацій, забезпечення збалансованого просторового розвитку територій, що входять до їх складу;
- забезпечення всебічного сприяння реіндустріалізації агломерацій та великих міст на основі інновацій (техніки та технологій) вищих технологічних устроїв, формування міських та регіональних економічних кластерів, що спрямовано на ефективне використання ресурсів території, її комплексний розвиток та становлення інноваційної економіки держави;

- забезпечення використання потенціалу закладів вищої освіти для інноваційного розвитку агломерацій;
- формування в агломераціях та великих містах потужних науково-технологічних, медичних центрів з використанням потенціалу закладів вищої освіти, науково-дослідних інститутів, бізнесу з розбудовою відповідної інфраструктури;
- забезпечення підтримки створення IT-кластерів у агломераціях та великих містах, що мають необхідний потенціал та інфраструктуру;
- забезпечення організації приміського транспорту в агломераціях та великих містах і прилеглих територіях з урахуванням маятникової міграції;
- запровадження стратегічного планування розвитку транспортних систем агломерацій та великих міст з урахуванням принципів сталої мобільності;
- сприяння модернізації інфраструктури великих міст та впровадженню ефективного ресурсного менеджменту;
- забезпечення підтримки індустрії переробки та утилізації відходів, що використовує передові інноваційні технології;
- створення сприятливих умов для запровадження підходів циркулярної економіки у сфері житлово-комунального господарства і ін.

Активізація агломерацій як центрів економічного розвитку та забезпечення інтегруючої функції на їхніх територіях можлива завдяки гармонізації та зниженню соціально-економічних диспропорцій, усуненню дихотомії місто-село, налагодженню горизонтальних зв'язків між територіальними громадами через стимулювання міжмуніципального співробітництва та впровадження механізму державно-приватного партнерства.

Сьогодні актуальним є питання не стільки створення агломерацій, скільки їхнього законодавчого та нормативно-правового закріплення, вибору системи управління для збалансування інтересів всіх учасників, збалансування наявних значних нерівностей між регіонами за допомогою компенсаторних інструментів вирівнювання для забезпечення інтегрованості та збереження згуртованості. Потужним потенціалом посилення територіальної згуртованості володіє виважена координація та узгодженість секторальних реформ, цілей та заходів секторальних, територіальних стратегічних, прогнозних та містобудівних документів на всіх рівнях управління.

Водночас не слід забувати, що надмірна концентрація різноманітних ресурсів в межах агломерацій з одного боку сприяє отриманню агломераційного ефекту для виробництва та населення, а з другого – загострює економічні диспропорції на рівні регіону, так і країни загалом. Неконтрольована концентрація та відсутність компенсаторного механізму стійкості міста (*urban resilience*) посилює внутрішні проблеми розвитку міста-ядра агломерації, що полягають у: незаконній та хаотичній забудові з низкою порушень; наслідках щоденної маятникової міграції, зростанні неформальної зайнятості; підвищенні навантаження на транспортну та соціальну інфраструктуру; низькій доступності житла через високі ціни в містах; скороченні громадських просторів внаслідок підвищення вартості землі в межах міста та пріоритеті інтересів забудовників над бажаннями мешканців тощо.

Агломерації та великі міста стають потужними центрами економічного зростання, але проблемою є їх обмежена кількість. Не дивлячись на значний економічний та фінансовий потенціал, що концентрується на таких територіях, агломерації та великі міста мають ряд проблем, розв'язання яких потребує втручання держави: неефективне транспортне сполучення, високе навантаження на мережу інженерних комунікацій, незбалансованість темпів забудови житлових і соціальних об'єктів, загострення екологічної ситуації. Крім того, наявна інфраструктура в агломераціях не відповідає сучасним потребам обсягу маятникових міграцій. За даними аналітично-дослідницького центру «Інститут міста», щодня на роботу в м. Київ приїжджають понад 560 тис. жителів передмістя, тобто 32 відсотки населення всієї Київської області. Існуюча дорожня інфраструктура не справляється з таким активним транспортним потоком. При цьому в містах-супутниках ні на хвилину не припиняється забудова. За оцінками розробників проекту нової Генеральної схеми планування території України, чисельність населення найближчого передмістя збільшиться з 980 тис. до 2,5 млн. осіб. Згідно із щорічним рейтингом *Traffic Index 2019* серед міст з найбільш завантаженими дорогами виявилися м. Київ (12 місце серед 416 міст з 57 країн світу), Одеса (18), Харків (29) і Дніпро (47) [10].

Інтегруюча роль агломерацій щодо просторового розвитку у реалізації можливостей від вищої локалізації фінансових, економічних, трудових, інфраструктурних і т.д. ресурсів. Агломерації на базі великих міст України як потужні осередки локального, регіонального та

міжрегіонального рівнів, як фокуси (ядра, точки) розвитку та організації соціально-економічного простору країни, виступають «полосами росту» і продукують інноваційно-інвестиційний вплив на прилеглу територію, що зумовлено наявним інтелектуальним, науковим і освітнім потенціалом, забезпеченістю інноваційною, фінансовою, інформаційною, транспортною інфраструктурою тощо. Концентрація економічного, культурного й інформаційного потенціалу розвитку суспільства в агломераціях, реалізація ними суспільно значимих функцій на регіональному та макрорегіональному рівнях, вагомим чином впливає на просторовий соціально-економічний розвиток України. Від вектору та рівня розвитку агломерацій, складності та різноманітності їх функціонального навантаження (статусу) залежить інтенсивність продукування та ретрансляції управлінських і технологічних інновацій, а отже просторовий розвиток областей, макрорегіонів та країни загалом.

В умовах війни внаслідок тяжіння до великих міст і ВПО, і релокованого бізнесу, бо існують кращі інфраструктурні умови, і загалом економічно активного населення через більш сприятливі умови пошуку робочих місць – з'являються нові виклики і загрози збалансованого і інтегрованого просторового розвитку територій (громад), що входять до їх складу. Потенціал просторової інтеграції територіальних громад агломерації має використовуватися з максимальною вигодою, а саме щоб: підвищувалась інвестиційна привабливість територій; реалізовувались крупні інвестиційні проекти; оптимізувалась транспортна, виробнича, енергетична, комунальна, соціальна інфраструктура; комплексно розвивався екологічний каркас територій.

Агломерації, виконуючи інтегруючу роль просторового розвитку, мають потенціал щодо синхронізованого розвитку суміжних територіальних громад. В цьому контексті важливим є створення та використання в межах агломерації спільної системи планування території, економічного розвитку, культури та туризму, організації громадського транспорту, охорони громадського порядку, системи комунальної інфраструктури (водопостачання, каналізації, поводження з відходами). Наукового обґрунтування потребують механізми застосування когерентного підходу розробки стратегій територіальних громад, комплексних планів їх просторового розвитку і власне Стратегії розвитку агломерації – відсутність когерентного підходу утруднює процес спільної реалізації проектів. І це в черговий раз актуалізує необхідність узгодження стратегічного і просторового планування.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМ

Просторова інтеграція на основі агломерацій має відбуватись на обґрунтованій інституційній основі забезпечення збалансування інтересів територіальних громад великих міст і прилеглих сільських, селищних та міських громад. Ефективне інституційне забезпечення економічного, соціального та культурного співробітництва, обґрунтування інструментарію забезпечення збалансованості та згуртованості економічного простору агломерацій; інтегрованого підходу щодо розробки, узгодженості та реалізації документації в сфері просторового та стратегічного планування, як інструмента імплементації системної згуртованості на національному, регіональному та місцевому рівнях, послужить основою для розвитку різних просторових форм інтеграції економічних суб'єктів, а отже призводитиме до зростання бюджетів громад, які входять в агломерацію, сприятиме посиленню інституційної спроможності місцевого самоврядування та його матеріально-фінансової основи загалом. Предметом подальших досліджень авторів із окресленої тематики буде вивчення інституційних проблем та викликів функціонування агломерацій в Україні в умовах війни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Dudnyk A. Sustainable development of urban systems: theoretical aspects. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2016. № 3(55). С. 162-171.
2. Павлов О., Павлова І., Павлов О. Інклюзивність об'єднаних територіальних громад та районів України. Економіка та суспільство. 2022. №42. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-82>.
3. Стещенко Т., Алиєва А. Міські агломерації як форма співробітництва територіальних громад. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. №3. С. 114-117. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/25>.
4. Дронова О., Лис Я. Управління міськими агломераціями: європейський досвід для реформ в Україні. Український географічний журнал. 2016. № 1. С. 47-52.

5. Кравченко К. Дослідження урбанізації та міських агломерацій: вітчизняний досвід, проблеми та перспективи. Науковий вісник Чернівецького університету: Географія. 2022. №838. С. 82-99. DOI <https://doi.org/10.31861/geo.2022.838.82-99>.
6. Степаненко А., Омельченко А. Міські агломерації як форма сучасного світового процесу урбанізації. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2019. №3. С. 184-192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2019_3_37.
7. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравців В.С., Сторонянської І.З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України, 2020. 531 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200001.pdf>.
8. Метрополійні функції великих міст України: потенціал розвитку та перспективи реалізації: монографія / наук. ред. М. І. Мельник; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів, 2016. 552 с.
9. Жук П., Сірик З. Реформа децентралізації та питання управління агломераціями в Україні. Регіональна економіка. 2023. №2(108). С. 34-40. DOI <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-2-3>.
10. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
11. Територіально-орієнтовані механізми стимулювання інвестицій у повоєнному відновленні України: аналіт. доп. / [Я. А. Жаліло, Н. В. Бахур, А. А. Головка та ін.]; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2023. 78 с. DOI <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.09>.
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій. Закон України від 09.07.2022 № 2389-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>.

REFERENCES:

1. Dudnyk A. (2016). Sustainable development of urban systems: theoretical aspects. Economic Bulletin of the National Mining University., no 3(55), pp. 162-171.
2. Pavlov O., Pavlova I., Pavlov O. (2022). Inclusiveness of united territorial communities and districts of Ukraine. Economy and society, no 42. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-82>.
3. Steshenko T., Aliyeva A. (2023). Urban agglomerations as a form of cooperation between territorial communities. Legal scientific electronic journal, no 3, pp. 114-117. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/25>.
4. Dronova O., Lys Ya. (2016). Management of urban agglomerations: European experience for reforms in Ukraine. Ukrainian Geographical Journal, no 1, pp. 47-52.
5. Kravchenko K. (2022). Research on urbanization and urban agglomerations: domestic experience, problems and prospects. Scientific Bulletin of Chernivtsi University: Geography, no 838, pp. 82-99. DOI <https://doi.org/10.31861/geo.2022.838.82-99>.
6. Stepanenko A., Omelchenko A. (2019). Urban agglomerations as a form of the modern world process of urbanization. State and regions. Series: Economy and entrepreneurship, no 3, pp.184-192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2019_3_37.
7. Territorial communities in conditions of decentralization: risks and mechanisms of development: monograph / edited by Kravtsiv V., Storonyanska I. Lviv: Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. 2020. 531 p. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200001.pdf>.
8. Metropolitan functions of large cities of Ukraine: development potential and implementation prospects: monograph / of science ed. M. I. Melnyk; Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. Lviv, 2016. 552 p.
9. Zhuk P., Sirik Z. (2023). Decentralization reform and the issue of management of agglomerations in Ukraine. Regional economy., no 2(108), pp. 34-40. DOI: DOI <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-2-3>.
10. On the approval of the State strategy for regional development for 2021-2027. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 05.08.2020 p., no 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
11. Territorially oriented mechanisms for stimulating investments in the post-war reconstruction of Ukraine: analyst. add. / [Ya. Zhalilo, N. Bahur, A. Golovka, etc.] ; for sciences ed. Ya. Zhalila. Kyiv: NISD, 2023, 78 p. DOI <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.09>.
12. On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding the principles of state regional policy and the policy of restoration of regions and territories. Law of Ukraine dated 09.07.2022, no 2389-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>

STRATEGIC PRIORITIES OF INTEGRATED SPATIAL DEVELOPMENT ON THE BASIS OF
ACTIVATION OF AGGLOMERATION PROCESSES

MELNYK Mariana, LESHCHUKH Iryna

Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine

The article analyzes the strategic priorities of integrated spatial development based on the activation of agglomeration processes. The key problems that hold back the socio-economic development of the regions and the state in general, as well as weaken the integration of regional spaces into the all-Ukrainian. First of all, these are: growing asymmetry in the levels of development of regions and territories; monocentricity of economic growth; limited interaction between territories; uneven access to quality services, a significant lag in the standard of living of the majority of the population of underdeveloped areas from the standard of living of the urban population; low level of solvency of the population; chaotic development of historical settlements; unrealized transit potential of individual regions; low level of interregional cooperation; inefficient use of the potential of coastal areas, etc.

It has been proven that the main directions of the formation of the integrated economic space of Ukraine in conditions of instability are: overcoming economic disproportions of spatial development based on the coherence and complementarity of decisions at different levels of management; justification of approaches and mechanisms for stimulating spatially integrated economic development of Ukraine; clarification and development of new priorities for smart specialization of territories based on the priorities of spatially integrated economic development of communities, regions and the country during the war and post-war recovery; justification of effective forms of spatial integration in the socio-economic aspect, taking into account both territorially oriented and security approaches.

Emphasis is placed on the importance of agglomerations in the process of integration of spatial development, taking into account its potential for the synchronized development of adjacent territorial communities. The importance and relevance of: (1) creation and use within the agglomeration of a joint system of territory planning, economic development, culture and tourism, organization of public transport, protection of public order, system of communal infrastructure; (2) scientific substantiation of the mechanisms of applying a coherent approach to the development of strategies of territorial communities, comprehensive plans for their spatial development, and actually agglomeration development strategies; (3) coordination of strategic and spatial planning.

Keywords: agglomeration, regional development, regional economy, integration, integrated space